

Ketrin
Dž. Čen

**JOVANKA
ORLEANKA**

Prevela
Eli Gilić

■ Laguna ■

Naslov originala

Katherine J. Chen

JOAN

Copyright © 2022 by Katherine J. Chen

Map copyright 2022 by David Lindroth, Inc.

All rights reserved including the right of reproduction in whole or in part in any form.

This edition published by arrangement with Random House, an imprint and division of Penguin Random House LLC

Translation copyright © 2023 za srpsko izdanje, LAGUNA

Jovanka je istorijska fikcija. Osim opštepoznatih ličnosti, događaja i mesta u narativu, sva imena, likovi, mesta i događaji proizvod su autorkine mašte ili su fiktivno korišćeni. Svaka sličnost sa stvarnim događajima, mestima ili ljudima sasvim je slučajna.

Jovanki
(1412-1431)

Ispustiću bojni poklič koji će se zauvek pamtiti. I pišem
vam treći i poslednji put; više ništa neću napisati.

JOVANKA ORLEANKA
(iz pisma koje je diktirala za Engleze)

LIKOVİ

JOVANKA I NJENA PORODICA

JOVANKA, *devojića iz sela Domremi u Armanjaku u Francuskoj*

ŽAK ORLEANSKI, *Jovankin otac*

IZABELA ROME, *Jovankina majka*

KATRIN, *Jovankina starija sestra*

ŽAKMEN, *Jovankin najstariji brat*

ŽAN, *Jovankin srednji brat*

PJER, *Jovankin najmlađi brat*

DIRAN LAKSAR, *Jovankin rođak*

SALO, *Jovankin pas*

DRUGI U SELU DOMREMI

OVIJETA, *Jovankina drugarica*

ŽANA, *Ovijetina majka*

Sveštenik

FRANCUSKO PLEMSTVO

ŠARL VII, *dofen, najstariji preživeli sin francuskog kralja i raseljeni naslednik francuskog prestola*

MARIJA ANŽUJSKA, *dofena, supruga Šarla VII, ćerka Jolande Aragonske*

JOLANDA ARAGONSKA, *vojvotkinja od Anžua i kraljica Četiri kraljevstva, dofenina majka, Jovankina saveznica*

ŽAN DE DINOVA, „*kopile od Orleansa*“, *nezakoniti sin prethodnog vojvode od Orleansa, Jovankin prijatelj*

ŠARL, *vojvoda od Lorene, rani Jovankin pristalica*

ŠARL VI, *dofenov otac, francuski kralj do smrti u oktobru 1422.*

IZABELA OD BAVARSKE, *dofenova majka, omrzruta francuska kraljica*

SVEŠTENSTVO I DVORJANI

ROBER DE MASON, *savetnik kome je dofen verovao, Jovankin saveznik*

ŽORŽ DE LA TREMUJ, *dofenov miljenik na dvoru, Jovankin protivnik*

RENJO DE ŠARTR, *nadbiskup od Remsa, Jovankin protivnik*

KOLET DE VIJEN, *kraljevski glasnik Jolande Aragonske*

VOJNICI

ROBER DE BODRIKUR, *zapovednik garnizona u Vokuleru, Jovankin nevoljni pristalica*

BERTRAN DE PULANŽI, *vitez, Jovankin saputnik od Vokulera do Šinona*

ŽAN DE MEC, *štitonoša, Jovankin saputnik od Vokulera do Šinona*

ETJEN DE VINJOL, *poznatiji kao La Ir, ozloglašeni vojnik,
Jovankin prijatelj*

ŽAN D'OLON, *Jovankin štitonoša*

REMON i LUJ, *Jovankini mladi paževi*

FRANCUSKI NEPRIJATELJI

HENRI V, *engleski kralj do smrti u avgustu 1422.*

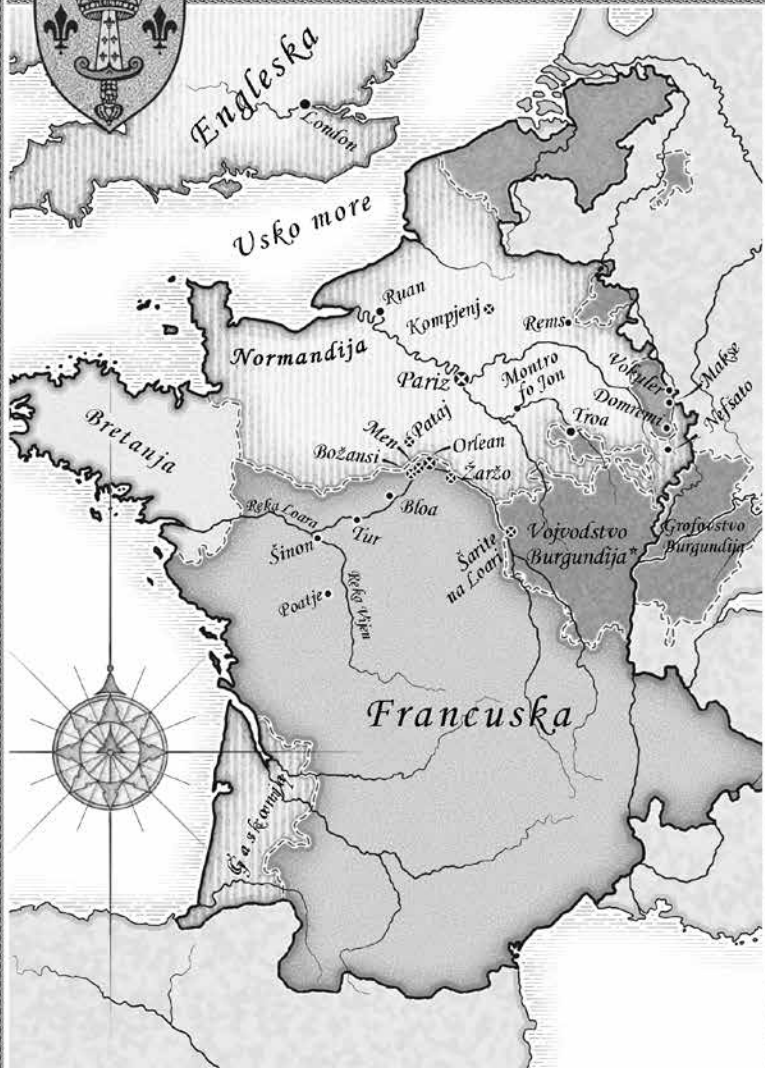
HENRI VI, *mladi sin Henrija V i Katarine od Valoa (dofenove
starije sestre), naslednik engleskog prestola*

JOVAN NEUSTRAŠIVI, *bivši vojvoda od Burgundije, dofenov
neprijatelj; dofenovi ljudi su ga ubili u septembru 1419.*

FILIP III, *vojvoda od Burgundije, Jovanov sin, engleski saveznik*

DŽON, *vojvoda od Bedforda, engleski regent, burgundski saveznik*

Francuska oko 1429.

Oblast pod dofenom

Oblast pod vojvodom od Burgundije
(Vojvodstvo Burgundija je unutar Francuske)

Oblast pod Englezima

✱ Jovankine bitke

Prvi deo

Raljevina Francuska ratuje s Engleskom skoro stotinu godina, što je ishod prastare zavade ukorenjene u zemlji i krvi.

Sadašnji kralj Francuske je Šarl VI, poznat i kao Šarl Voljeni ili Šarl Ludi. On je osjetljiv čovek koji boluje od povremenih psihotičnih napada i veruje da je načinjen od stakla. Sadašnji kralj Engleske je Henri V, sušta suprotnost sirotom ludom Šarlu. Očeličen i energičan ratnik rešen da Francusku potčini engleskoj vlasti, Henri je jak vladar koga treba ozbiljno shvatiti i bojati ga se, čovek s nepromenjenim ciljem. Pod vojnim vođstvom Henrija V, Engleska je izvojevala niz pobeda, uključujući onu u bici kod Ažinkura 1415, i upravljala Normandijom, Parizom i gotovo svim oblastima severno od reke Loare.

U vakuumu koji je oslabljeni francuski kralj ostavio za sobom, dve ličnosti se bore za moć: Šarl VII, dofen i najstariji preživeli kraljev sin, i rođak njegovog oca Jovan Neustrašivi, uticajni i ambiciozni vojvoda od Burgundije. U maju 1418. Jovan osvaja Pariz, nateravši dofena na beg iz prestonice. Međutim, samo godinu dana kasnije Šarl VII učestvuje u Jovanovom ubistvu za vreme mirovnih pregovora na mostu u varoši Montro fo

Jon. Taj krupan i pogrešan politički korak pokreće niz događaja katastrofalnih po dofena. Zbog očeve smrti Jovanov jedini sin Filip III, novi vojvoda Burgundije, zaklinje se da će se osvetiti Šarlu VII, svom rođaku, pa se obavezuje da pomogne Englezima protiv Francuske. Dakle, u to vreme su u igri tri sile, Engleska i Burgundija udružene s jedne strane i Francuska s druge.

Godine 1420. dolazi do velikog političkog preokreta: Henri V od Engleske i Šarl VI od Francuske potpisuju sporazum u Troi. Po tom sporazumu je osramoćeni dofen izbačen iz naslednog reda francuskog prestola i dogovoren je brak između Henrija V i Katarine od Valoa, najmlađe ćerke Šarla VI. Sporazum u Troi predviđa da sin (i budući potomci) Henrija V i Katarina od Valoa vladaju obema kraljevinama i da Henri zameni dofena kao naslednika prestola Šarla VI.

Ti događaji navode sad „nezakonitog“ dofena, tek sedamnaestogodišnjaka, da potraži utočište u dolini Loire, gde uspostavlja svoj dvor. To je vreme previranja. Grad koji Englezi danas osvoje Francuzi mogu koliko sutra preoteti i obrnuto. Iako Šarl VII ima pristalice – koje ne priznaju ili ne prihvataju uslove sporazuma u Troi, veruju da je njegovo potraživanje prestola zakonito i ne žele da žive pod engleskom vlašću – to je teško razdoblje za Francusku i njen narod. Mnogo toga je protiv dofena. Njegova majka Izabela od Bavarske više ga ne priznaje za sina. Sestra Katarina je brakom vezana za njegovog engleskog neprijatelja. A Engleska je uzela veliki komad francuskih zemalja, mada to nije bio mali udar na njenu blagajnu. Iako je krvni naslednik francuskog prestola, dofen mora da okonča rat protiv Engleske i Burgundije ako misli da ikad povrati svoje kraljevsko pravo i vlada u miru.

I tu naša priča počinje.

I

DOMREMI, LETO 1422.

NJEN ZADATAK JE DA SKUPLJA KAMENJE. NE KAMEN-
čiće, nego kamenje koje ima težinu, uglove i oštre
ivice. Dok se domremski dečaci okupljaju na polja-
ni, Jovanka je povijena nad tlom i crnim noktima kopa pro-
jektile iz zemlje. Od podsuknji, čije je krajeve uvezala u čvrst
čvor, pravi zavežljaj otežan tvrdim blagom.

Na zvižduk njenog brata Žakmena dotrčavaju ostali, gegava,
nesigurna vojska koju on predvodi budući da je najstariji – še-
snaest godina – i najviši. Iz usta mu se vlat pšenice izvija kao
dugačak brk. Podiže pogled prema žarkom poslepodnevnom
suncu na vedrom plavom nebu i proteže nogu, protresa stopalo
kao da ga budi. Iznad njih, vruć vetar pirka, vijoreći kosu na sva-
koj glavi. Mir se spušta na travu. Jedan dečak otvara usta i zeva.

Jovanka pokazuje zbirku Žakmenu koji klima glavom. Kao
vođa, on prvi bira kamenje. Uzima dva najveća pa pogleda
prema ostalima. Ona polako, pažljivo, ide niz red. Ne dode-
ljuje kamenje nasumično. Proučava svaku ispruženu šaku,
procenjuje je li naviknuta na iverke, posekotine i ogrebotine,
na prašnjave tuče u dvorištima i među plastovima sena ili se
još nije upoznala s obredima dečačkih makljaža i težak rad.

Ne želi da nekom dečaku da kamen koji mu je veći od dlana jer neće moći da ga stegne prstima i baci pravo u metu. Stoga drugovima svog brata, dvanaestogodišnjacima i trinaestogodišnjacima četvrtastih ramena, daje kamenje za koje misli da im odgovara: kamenje tupo ali teško.

Za najmanjeg u toj vojsci skupljenoj s koca i konopca, dečaka koga zna samo po viđenju i imenu, čuva najbolje. On ima sedam godina naspram njenih deset i pažljivo, čak promišljeno, gricka nokte na jednoj ruci dok mu druga visi pored boka. Pruža mu nagradu, ali on je ne prihvata, tako da mora da ga uhvati za slobodnu ruku i stavi mu dva dodeljena kamena na dlan. Što se kamenja tiče, jedan je običan. Ali drugi je gladak, uzan i lako se drži. Za razliku od ostalih, ima nazubljenu ivicu. Osmehnula se kad je šakom očešala tu oštrinu u mekanoj zemlji.

„Oni možda neće pokazati lica“, govori im Žakmen, kome je već dosadno. Baca kamen kao žongler koji se sprema za predstavu pa ga pomalo razmetljivo hvata.

„Oni su kukavice“, dodaje.

Ali čak i sad, iza njih, na obodu čistine: šuškanje, komešanje toliko neupadljivo da svi poskoče. Jovanka čuje otkucaje srca u ušima. Neprijatelj je došao i načas, samo na trenutak, zgranuti su onim što vide. Kao da gledaju u ogledalo jer svaki dečak iz francuskog Domremija ima pandan, blizanca, iz burgundskog Maksea, susednog sela udaljenog manje od pola dana hoda po lepom vremenu, njihovog zakletog neprijatelja. Desetorica protiv desetorice.

Kao jedanaesta, ona štrči: devojčica u izbledejoj crvenoj vunenoj haljini i s umršenom tamnom kosom koja joj pada preko ramena. Žakmen tiho zareži: „Skloni se, Jovanka.“ Ona ga prostreli pogledom pa odlazi, brzinom koja njoj odgovara, do iverice bojišta. Naslanja se na drvo, prekršta ruke, posmatra prizor. Njen brat ne zna da su joj u džepu tri kamena koja je zadržala. Jovanka spušta pogled i pored nogu vidi debelu granu, nalik batini. Valja biti spreman.

S obe strane je odrpana gomila. Vidi se gde su im majke ili sestre zakrpile tunike i pantalone, kvadrati neuparenih boja ušiveni su na kolena i laktove gde se tkanina lako pohaba. Gotovo se čuje kako svima krči stomak. Dečaci su većito gladni iako su im porcije često veće. U njenoj kući moraš brzo da jedeš ako hoćeš svoje sledovanje hleba i čorbe. Jovanka to dobro zna jer ima tri brata (dva starija, jednog mlađeg). Kad je malo hrane, ne prestaju da pričaju šta bi jeli da mogu: komade loja, filete sveže upecane pastrmke koji se puše, gozbe koje bi pravili da su gospoda. Ponekad, kad su dobre volje, puštaju je da čuči u blizini i sluša, a njoj ide voda na usta jer joj apetit nije manji od njihovog pa je i ona većito gladna. Međutim, uglavnom je teraju. A ako ne mogu da je oteraju jer, poput zida, neće da se pomeri s mesta, onda prestanu da pričaju sve dok joj tišina ne dosadi i ne ode.

Niko ne zna zasigurno kako su te tobožnje bitke počele ni zašto dečaci iz francuskog Domremija i burgundskog Maksea posežu za kamenjem iako njihovi očevi održavaju klimav mir. Ali eto dečaka na poljani. Eto ih, lica okrenutih napred, rukavima brišu poslednje niti mlečnih slina, obraza rumenih ne od jarosti već od toplote letnjeg dana. Eto ih, očiju poput kremenata, bezizraznih lica, stisnutih vilica. Samo nekolicina, pomišlja Jovanka, izgledaju kao da su rođeni borci: uvek možeš da ih prepoznaš po netremičnom zurenju pravo u neprijatelja, po nepomičnosti i ćutnji, po tome kako podižu i drže glave. Dečaci iz Maksea došli su spremni. Izvlače šake iz džepova, u dlanovima im je tamno kamenje. Pita se čije li su sestre pomogle da izaberu to kamenje i hoće li projektili koje je izabrala druga devojčica, njena burgundska slika i prilika – možda se i ona zove Jovanka – biti dobri kao ovi koje je ona ovde pronašla. Misli da neće. Izabrala je najbolje kamenje za bratovljevju vojsku.

Kako bitka počinje? Koja strana zadaje prvi udarac? Ili se sve desi odjednom, kao sklapanje ruku u molitvi? To pitanje je pretresala sa čika Diranom Laksarom za vreme njegovih čestih poseta. Uprkos niskom poreklu i pomanjkanju učenosti, njen

čika je mislilac, pripovedač, lotalica koji je proživio živote desetak muškaraca za svojih četrdeset-pedeset godina. Niko ne zna koliko mu je tačno. Kad se smeška ili smeje, otkrivajući zdrave zube, sve netaknute, nijedan okrnjen, ispao ili pretvoren u pocrneli patrljak, lako bi mogao da prođe kao tridesetogodišnjak. Kaže da je bio mali od palube, kuvar, pomoćnik u štavionici, jedan sat, jedan dan i jedan mesec najamnik, na poljima, na dokovima, čak i na vešalima, tvrdi on, kao dželatov pomoćnik.

Dakle, kako borba počinje? Pričao joj je o bitkama, legendarnim, koje počinju pesmom. Krikom. Kletvom. Molitvom. Ali ovog lepog letnjeg poslepodneva, na povelikoj parceli neutralne zemlje smeštenoj između njihova dva sela, borba počinje pitanjem.

„Ko je to?“, pita makseski vođa, pokazujući u njenom pravcu.

Jovanka preduhitri Žakmena: „Meni kažeš, burgundska rđo?“ Možda je okuražena kamenjem skrivenim u suknjama. Ili granom koja joj leži nadohvat stopala i začas može da je otkotrlja do ruke.

Žakmen joj dobacuje ubilački pogled, pogled koji poručuje: *Odlazi pre nego što kažem ocu da si bila ovde i onda ćeš zažaliti*, u istom trenutku kad neprijateljski vođa pljune na zemlju. Pljuje toliko silovito da očekuješ da se prednji zub ili dva zakotrljaju u travi. Na bezbednoj je udaljenosti – pljuvačka ne pada ni blizu nje – ali Jovanka se trgne. Uglavnom je samo njen glas dovoljan da otera njenu braću, da ih natera da ustuknu. Približava se drvetu, usidruje se uz deblo. „Armanjaška pizdo!“, viče burgundski vođa. Kamen poleti uvis – nije videla s čije strane. Ne mora da znači da je bačen na određenu metu, primećuje ona. Nada se, zarad malog Gijoma, da nije prerano protraćio svoju nagradu s oštrom ivicom.

Kamenje leti, putuje vazduhom poput ljutih, zujećih ptica. Kad kamen pogodi metu, rame ili stomak, čuje se bolni uzvik.

Pošto je kamenje potrošeno, sledi borba, koja više liči na makljažu. Svaki dečak grabi drugog slične visine i težine pa

se valjaju po prašini kao jedno. Zubi tonu u članke. Palčevi pritiskaju zatvorene oči. Svugde splet kržljavih udova, teturav, grčevit ples kroz oblake podignute prašine. Piskavi krici mlađe dece cepaju uzvike starijih. Jovanka bi se pridružila, ali ne zna odakle bi počela i više ne raspoznaje neprijatelja od svoje strane. Sledeći put, pomišlja, pomoglo bi kad bi se dečaci iz Domremija nekako obeležili, možda vezali komade tkanine iste boje oko ruku. Ili bi Burgundani mogli da se obuku kao rogati đavoli. I to bi završilo posao. Osmehuje se pri toj pomisli.

Kad su tek stigli, Jovanka je primetila tamni graničnik drveća koji je okruživao teren i rekla: Pogledaj, Žakmene, pogledaj gore. Glasom koji je uvek izazivao ubilački sjaj u očevim očima, kazala je bratu: Trebalo je da počnete da skupljate kamenje pre nekoliko nedelja. Vođe mnogo ranije ugovaraju datum, čas i mesto svake tobožnje borbe. Mogli smo – rečju „mogli“ uključuje sebe u priču – da nađemo najbolje kamenice i stavimo ih u džakove i podignemo ih, konopcima, do vrhova drveća. Onda bi se svaki dečak popeo na skrivenu granu i s tog visokog položaja napravili bismo zasedu neprijatelju čim stigne. Dečaci iz Maksea bi pomislili da ih nebo ili Bog zasipaju kamenjem. Upišali bi se. Pobegli bi.

Ali brat ju je samo ošinuo pogledom. Momak koji malo govori. Njen otac misli da mu to ide naruku; Jovanka misli da je samo zaostao. „Ako hoćeš da ostaneš...“ Nije završio rečenicu. Ispružio je ruku i nehajno pokazao na poljanu. Traži kamenje.

Iz daljine vidi makseskog vođu u klinču sa Žakmenom. Jovanka želi da ispruži dugačku ruku prema bratu i prodrma ga. Nije prošlo ni pet minuta, a već ti je potrebna moja pomoć! Ali ona se naginje. Desnom šakom steže štap. Neprijateljeva glava, nalik pramičku narandžastog plamena, odbija sunčeve zrake dok Jovanka trči prema njegovim nebranjenim leđima. Podiže štap da udari, kao i da odbije svakoga kome bi palo na pamet da napadne...

Krik je zaustavlja.

Još nije stigla do poprišta, ali grana joj ispada iz ruke. Okreće se i gleda u pravcu iz kog se čuo zvuk. Najpre ne zna šta traži. A onda vidi: usred tuče, delić tišine. Mir joj deluje čudno, nije mu tu mesto. Na kraju poljane gde bi dva dečaka i dalje trebalo da zamahuju pesnicama i šutiraju, jedan se odvojio. Drugi leži na zemlji. Čak i izdaleka primećuje beli užas na licu dečaka koji se tetura unazad i umalo ne spotiče o sopstvena stopala. Pokriva usta, briše šta god da je bilo na njima o prednji deo tunike. I ostali podižu pogled s tuče. Jovanka vraća pogled na dečaka koji se ne pomera.

Zna ko je i pre nego što joj oči razaznaju lice. Gijom: sedam godina naspram njenih deset. Svetlost koja joj greje potiljak ista je kao maločas, ali drugačija. Sad ima oštrinu, nalik vrhu naoštrenog noža naslonjenog na kožu. Dečaci staju u stranu da je propuste. Možda misle da ona, budući devojčica, može nekako da pomogne.

Neprijatelji se ponovo kreću: izbezumljenih, bledih lica beže prema Makseu, gde će zatvoriti burgundske redove i neće priznati ništa. Niko ne viče za njima niti trči da ih zaustavi. Dok je stigla do Gijoma, otišli su, provukli se kroz travu i senke drveća okretno poput lopova u noći.

Stiže do njega i odahne; živ je. A onda klekne i učini joj se da je progutala kamen. Pokušava da se ubedi kako povreda nije strašna kao što izgleda, da iz površinske rane, posekotine, može da teče iznenađujuće mnogo krvi. Primećuje da su Gijomu oči otvorene, da su sivoplave kao oblačno nebo i da zure u daljinu.

Čuje kako se Žakmen iza nje zaklinje da će ga osvetiti. Jovanka se okreće; ovo nije trenutak za krvne osvete. Sad ona deli kamene poglede i otresita uputstva. „Dovedi pomoć“, naređuje. Njen brat ispušta zvuk, prigušen jecaj kao u psa koga su nagazili, pa potrči. Prate ga trojica sledbenika. Oni koji su ostali izgledaju kao da će povratiti. Skreću pogled; čini joj se da se plaše krvi. Previše je krvi.

Njihovo selo je malo te nijedno lice ne može dugo ostati nepoznato. Vidala je Gijoma kako sedi na pragu svog kućerka dok

njegova majka posluje po bašti, koju su smatrali najboljom u Domremiju. Viđala ga je kako podiže sivu mačku, koju njegova porodica drži kako bi terala miševе, pa trlja obraze, prvo jedan pa drugi, o krzno na njenom vratu. Sitan je za svoje godine i sigurno mu je bilo teško da dugo nosi mačku, ali uvek ju je prebacivao preko ramena kao džak brašna, uvek ju je mazio po ušima i pokušavao da je ljuljuška kao bebu iako životinja to nije dozvoljavala. Ona pomišlja: Dečak koji je tako nežan prema životinjama ne može biti loš čovek, jelda? Cepa haljinu i naslanja mu komad tkanine na glavu, vuna tamni, gotovo je crna. Prsti su joj lepljivi. Trava pod njim, od njegovog temena do potiljka, obojena je kao da je komad tkanine zelene poput mahovine umočen u posudu s grimizom. Čuje kako mu se zagrcnut zvuk zaglavljuje u grlu i oseća odjek u svom grlu. Kao da su u tom kratkom trenutku vezani sponom; ono što on oseća, i ona oseća, tu smušenu vrtoglavicu, sve veću mučninu koja se ne može povratiti. Šakama koje su sad hladne, sad vruće, sad ponovo hladne, cepa veći deo haljine i pritiska, gura tkaninu uz ranu. Kako se ne bi zagrcnula od vonja krvi, govori mu reči za koje zna da su isprazne čak i pre nego što ih izusti. *Samo mala posekotina. Drži se. Pomoć stiže.*

Želi da pita Gijoma kako se to desilo. Je li kriv kamen, komad drveta ili samo pesnice? Je li dečak koji je to uradio imao skriveno oružje? Ali ne pita. Zna da će on umreti i razmišlja: Moje lice ne bi trebalo da bude poslednje koje će videti na ovom svetu. Trebalo bi da su njegova majka ili otac ili sestra ovde. Čak i mačka. Ne ja, neko koga jedva poznaje.

Čini joj se da pokušava da zapamti njegov lik, telo koje je za sedam nejakih godina izraslo od novorođenčeta do dečkića, od marama za povijanje do pantalona. Lice mu nije izgubilo bebeću zaokrugljenost. Koža mu je glatka i verovatno mekana, kosa mu štrči u plavosmeđim pramenovima, boje sunčeve svetlosti na smeđem polju. I njegova krv deluje novo, a šake su mu stegnute u pesnice kao da se i dalje bori. Ali jedna se sad otvara i Jovanka pruža ruku prema njoj. Iznenađuje se kad joj nešto

padne na dlan. Spušta pogled i vidi dva kamena, ona koje mu je dala, nebačena. Sklapa prste oko njih. Dok potiskuje suze, želi da pita: Zar ti nije palo na pamet da ih upotrebiš, glupi dečače? Budalo, kukavice. Sačuvala sam ti najbolje.

Samo ih tri godine deli iako su njegove šake sušta suprotnost njenim. Nema žuljeva. Nema ogrubelosti. To su šake voljenog deteta pošteđenog teškog rada. Jedini nedostatak koji nalazi: ružičasti ožiljak, tanka crta duga dva-tri centimetra od dlana do vrha palca. Mačka, nagađa ona. Ako se izuzme glava koja krvari, on je upravo onakav kakav bi jedan dečak trebalo da bude: nenaružen, zdrav i jak. Načas je obuzima strava; boji se da će ga povrediti svojim grubim krupnim šakama, čvrstim stiskom prstiju.

Oseća njegov poslednji dah. Podseća na razočaran uzdah što niko, osim nje, nije došao da ga isprati.

Odjedared su muškarci tu i Jovanka polako ustaje. Guraju je dalje, a dvojica, bliski prijatelji njenog oca, zure u nju kao da nešto nije u redu s njom. Misle da je povređena zato što su joj šake i članci pokriveni krvlju, kao i skuti na mestu gde je klečala, a haljina joj je iscepana. Je li Makse to uradio, pitaju, kao da je to što se dogodilo delo celog sela. Ali ona odgovara nije, to je sve Gijomova krv pa im pokazuje tkaninu kojom je pokušala da zaustavi krvarenje. Izgleda da razumeju; klimaju glavom i više ne obraćaju pažnju na nju.

Gijomov otac, pozvan s drugog polja, nosi sina natrag u Domremi, njegovoj majci, babi, starijoj sestri i njegovoj mački. Glava mrtvog dečaka pada ocu preko ruke i ostavlja tamnocrveni zmijoliki trag u travi.

Jovanka poslednja odlazi. Ustaje, gledajući u nebo kao da čeka da joj blistavo sunce objasni šta se upravo dogodilo. Oseća da je važno naći smisao u tome. Jedan dečak je umro. Gledala je kako umire. Zbog čega je umro?

Osvešćuje se i primećuje da je skupila jednu šaku u pesnicu. Iznenađuje je koliko mora da se potruđi da odvoji prste,

da otkrije dva kamena koja je ranije dala Gijomu, a koja joj je vratio. Toliko ih je stezala da su joj napravili ružičastocrvene brazde na dlanu, nalik majušnim ptičjim stopama. Baca običan kamen. Ali zadržava nagradu, onaj s oštrom ivicom. Ubacuje ga u džep. Pomišlja, iznenađena mirom kojim rasuđuje, da je Žak Orleanski, njen otac, bio Gijomov otac, onda bi dečak bacio kamenje da se spase. Upotrebio bi pesnice i možda bi još bio živ.

Jovankin otac je rekao njenoj braći (dok je slušala, skrivena od pogleda): Ovde nikad nećemo videti veliku bitku, ne u Domremiju. Možete li zamisliti da se Ažinkur ili Kresi odigraju na ovim poljima? Ni za hiljadu godina! I smeja se, čačkajući zube prljavim noktima boje najcrnje zemlje.

Ali ako razmislimo o tome kako borbe počinju, onda je ova, između Francuske i Burgundije, između Domremija i Maksea, između dece koja bacaju kamenje na one rođene u drugom selu, počela pre tri godine. To je priča koju svi znaju, jednostavna priča o osveti, o tome kako je, u gradu Montro fo Jon, dofen naložio da ubiju Jovana Neustrašivog jer je postao previše moćan. I sad Jovanov sin Filip, sadašnji vojvoda od Burgundije, kaže da se neće smiriti dok ne ubije dofena.

Dofen je i dalje živ, ali ovde je jedan dečak poginuo. Tako je to u ratu, rekao joj je čika Diran, završavajući još jednu ratnu priču. Jednog dana, sve je potaman. Kraljevska posla tiču se samo neke stare kraljevske loze koja nema nikakve veze sa siromašnim čovekom koji živi u kolibi i jede kupus za svaki obrok. Plemići se svađaju, ali zemlja je poorana, trava je pokošena, snopovi su vezani. Sve do dana kad se stražar što zeva popne stepenicama na grudobran i, provirivši preko nazubljene ivice, ugleda vojsku od deset hiljada ljudi kako čeka njegovu predaju. Jednog dana čovek koji živi u kolibi se u gluvo doba noći budi s vrhom mača naslonjenim na rebra. Ne umiru uvek roditelji i babe i dede prvi. Otac koji radi u znoju čuje uzvik da dođe i dotrčava, kao u košmaru, na čistinu gde vidi lice koje poznaje od rođenja. Lice koje se nikad neće probuditi. Hladno je kad ga dodirne.